

ORTADOğU GÜNDEMİ

27 Nisan-3 Mayıs 2020

2020

■ SURİYE GÜNDEMİ

• Uluslararası Gündemde Suriye:

Birleşmiş Milletler (BM) Suriye'nin kuzeyinde Afrin ilçe merkezinde bomba yüklü tanklerle düzenlenen terör saldırısını kınadı. BM Genel Sekreteri Antonio Guterres, sözcüsü aracılığıyla yaptığı açıklamada, dün Afrin'de kalabalık bir pazar yerinde meydana gelen "korkunç" bombalı saldırıyı kınayarak hayatını kaybedenlerin ailelerine başsağlığı diledi. Suriye genelinde yeni tip koronavirüs (Kovid-19) salgınıyla mücadele için ateşkes çağrısını yineleyen Guterres, uluslararası hukuk ve insan haklarını ihlal edenlerin sorumlu tutulması gerektiğini ifade etti.¹

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne (BMGK) video konferans yoluyla katılan Suriye Özel Temsilcisi Geir Pedersen, ülke genelinde ateşkes çağrısını yineledi. Suriye'de savunmasız insanların yeniden yerinden edilmesine neden olacak çatışmaların kaldırılamayacağını, çatışmaların yeni tip koronavirüs salgını sırasında devam etmesi durumunda ise çok büyük bedeller ödeneceğini ifade etti.²

Birleşmiş Milletler (BM) İnsani İşlerden Sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı Mark Lowcock, "Türkiye virüsle olan kendi savaşına rağmen Suriye'nin kuzeybatısına yardım sürecini kolaylaştırıyor" açıklamasını yaptı.³

• Suriye Rejim Bölgesi:

İsrail Savunma Bakanı Naftali Bennett, Suriye'deki İran varlığıyla ilgili alacakları önlemlerde kararlı olduklarını belirtti. Bennett açıklamasında, İran'ın Suriye'de yerleşimini engellemeye yönelik koruyucu önlemler almakla yetinmeyeceklerini, asıl hedeflerinin kararlı bir şekilde İran güçlerini bölgeden atmak olduğunu belirtti.⁴

Yerel kaynaklardan aktarılan bilgilere göre zengin petrol yataklarına sahip Deyrizor bölgesinin batısında IŞİD terör örgütü ile İran destekli gruplar arasında çatışma çıktı. Suriye rejiminin İran destekli grupları topçu atışları ile desteklediği belirtildi.⁵

İsrail, Suriye'nin güneyindeki Kuneytra bölgesindeki İran destekli grupları, Golan Tepeleri bölgesinden gerçekleşen helikopter saldırıları ile hedef aldı. Konuya ilişkin yapılan açıklamada, saldırıda herhangi bir zayıt yaşanmazken, maddi hasarın oluştuğu belirtildi.⁶

İran, Suriye rejimine 68 milyon varillik ham petrol ihracatında bulundu. Suriye rejiminin normalde İran'dan yaptığı aylık ham petrol ithalatı olan 2 milyon varillik ithalatın üç katından fazlasını tek seferde almış oldu.⁷

• Fırat'ın Doğusu:

Rus askerleri Haseke'de, Rümeylan-Kamışlı hattında devriye atan ABD konvoyunu durdurdu. ABD güçleri, Kamışlı'nın kuzeydoğusundaki Rümeylan'a dönmek zorunda kaldı. Amerikan askerlerinin ayrılmasıyla, uçuş yapan 2 ABD savaş uçağı da bölgeden uzaklaştı. Rus askerleri, ocak ayından bu yana Rümeylan petrol sahasına ulaşmak isterken defalarca ABD askerlerinin engeline takılmıştı. Son dönemlerde bölgede artan ABD-Rusya çekişmesinde bu durum bir ilk olarak kayda geçti.⁸

ABD, terör örgütü YPG/PKK işgali altındaki petrol sahalarında varlığını güçlendirmek için YPG/PKK'nın saflarında yer alacak yüzlerce Arap'tan oluşan özel bir birlik kurma çalışması başlattı. Petrol sahalarının güvenliğini sağlayacak birlik, Deyrizor'da Fırat Nehri hattında konuşlu İran destekli yabancı terörist gruplarla olası çatışmalarda yer alacak. Birliğe katılanlar, ülkenin Suriye-Irak sınırındaki Haseke iline bağlı Şeddadi ilçesinde eğitim görecektir. Yerel kaynaklardan konuyla ilgili yapılan açıklamada, YPG/PKK'nın otorite kaybı yaşama ve petrol konusunda gelecekte devre dışı kalma ihtimalinden ötürü ABD planına karşı çıktığı ancak daha sonra bunu kabul etmek zorunda kaldığı belirtildi.⁹

Sözde Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi Sağlık Komitesi, Haseke'nin YPG/PKK'nın kontrolündeki bölgesinde ilk kez iki koronavirüs vakasının tespit edildiğini duyurdu.¹⁰

ABD'nin Irak-Suriye Özel Operasyonlar Ortak Görev Gücü sosyal medya üzerinden yaptığı bir açıklamada, terör örgütü YPG/PKK'nın kontrolü altında olan Haseke'ye bağlı Şeddadi bölgesine yeni sağlık malzemeleri gönderildiğini duyurdu. Yapılan sağlık malzemesi yardımının miktarı ise belirtilmedi.¹¹

• İdlib:

Bölge halkının ve muhalif kamuoyunun karşı koymasına rağmen Heyet Tahrir El-Şam'ın (HTŞ) İdlib'in kuzeyi ve Halep'in batısı arasında kalan bölgede Suriye rejim bölgesi ile ticari bir geçiş noktası oluşturma fikri, TSK'nın geçişleri toprak bariyerler ile kapatması sonucu engellendi.¹²

Türkiye ve Rusya, İdlib bölgesinde yedinci ortak devriyelerini M4 karayolu bölgesinde kara ve hava unsurları eşliğinde gerçekleştirdi.¹³

• Fırat Kalkanı /Afrin Bölgesi:

Milli Savunma Bakanlığı (MSB), terör örgütü PKK/YPG'nin Afrin ilçe merkezinde sivillerin yoğun olarak bulunduğu Racu caddesinde bomba yüklü mazot tankerini infilak ettirdiğini ve saldırıda 11'i çocuk olmak üzere 47 sivilin hayatını kaybettiğini açıkladı. Hatay Valiliğinden yapılan yazılı açıklamada, saldırıyla ilgili olarak bir şüphelinin yakalandığı belirtildi.¹⁴

■ FİLİSTİN/İSRAİL GÜNDEMİ

• Siyaset:

İsrail’de sosyal mesafeli, Başbakan Binyamin Netanyahu karşıtı gösteriler devam ediyor. İsrail Yüksek Mahkemesi’nin Netanyahu’nun koalisyon hükümeti kurmasına yapılan itirazı değerlendirmesi öncesi Tel Aviv’de koalisyon karşıtı gösteriler düzenlendi.¹⁵ Yüksek Mahkeme, 3 Mayıs günü “hakkında dava açılan milletvekilinin koalisyon hükümetini kuramayacağı” gerekçesiyle yapılan itirazı görüştü, kararın perşembe günü açıklaması bekleniyor.¹⁶

Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) Başsavcısı Fatou Bensouda, İsrail’in işlediği savaş suçlarıyla ilgili soruşturma yetkisine ilişkin mahkemeye sunduğu görüşünde, mahkemeden, Filistin toprakları üzerinde yargı yetkisi olduğuna hükmetmesini talep etti. Başsavcı Bensouda tarafından hazırlanan ve UCM ilk derece dairesi tarafından yayınlanan talepte, Doğu Kudüs, Gazze ve Batı Şeria’da mahkemenin yargı yetkisini kullanabileceği ve Filistin’in bu topraklar üzerindeki mahkemeye taraf “devlet” olduğuna kondu.¹⁷

İsrail’in ilhak planına ilişkin tepkiler sürüyor. Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Filistin Özel Raportörü Lynk, İsrail’in Batı Şeria topraklarını ilhak etme planının “bölgedeki insan hakları ihlallerini pekiştireceği” ve “kurallara dayalı uluslararası düzene ciddi bir darbe indireceği” uyarısında bulundu. Lynk, ayrıca Filistinlilerin kendi kaderini tayin etme hakkını tamamen ortadan kalkacağına dikkati çekti.¹⁸

11 Avrupa ülkesinin İsrail büyükelçileri, Tel Aviv hükümetinin işgal altındaki Filistin topraklarını ilhak planını uygulama niyetine tepki gösterdi. Birleşik Krallık, Almanya Fransa, İrlanda, Hollanda, İtalya, İspanya, İsveç, Belçika, Danimarka ve Finlandiya’nın Tel Aviv büyükelçilerinin, İsrail’in ilhak planını uygulamasının uluslararası hukuku apaçık ihlal anlamına geleceği yönünde uyarıda buldukları belirtildi.¹⁹

Filistin Dışişleri Bakanı El-Maliki, İsrail’in işgal altındaki Batı Şeria’nın bazı kısımlarını ilhak etmesinin iki devletli çözüm çabalarını sona erdireceğini söyledi. Batı Şeria’nın ilhak edilmesi halinde İsrail-Filistin çatışmasının politik zeminden dini zemine taşınacağını ve bu çatışmanın sonsuza dek süreceğini vurgulayan Maliki, söz konusu durumun Mescid-i Aksa’nın yıkılarak yerine Süleyman Mabedi inşa etmek üzere İsrail’in kontrolüne vermenin yolunu açacağını uyarısını yaptı.²⁰

Filistin’in talebi üzerine toplanan Arap Birliği Dışişleri Bakanları toplantısının kapanış bildirisinde, “İsrail’in işgal altındaki Batı Şeria’yı ilhak planlarını hayata geçirme girişimi, Filistinlilerin haklarına ilişkin savaş suçudur” dendi. Bu girişim aynı zamanda BM sözleşmeleri ve kararlarını da ihlal anlamı taşıyor.” ifadeleri kullanıldı.²¹

Müslüman Kardeşler Teşkilatı (İhvan) resmi sözcüsü Talat Fehmi tarafından yapılan yazılı açıklamada, İsrail'in Batı Şeria'yı ya da bir kısmını ilhak etme planının, ABD desteğiyle işgal altındaki Filistin toprakları ve Filistin halkının haklarına yapılmış bir saldırı olduğu kaydedildi.²²

Eski Kudüs-Filistin Müftüsü olan ve halihazırda Kudüs Yüksek İslam Heyeti Başkanlığı görevini yürüten Şeyh Sabri, İsrail güçlerinin işgal altındaki Doğu Kudüs'ün Es-Suvvane Mahallesi'nde bulunan evine baskın düzenlendiğini belirtti. İsrail'in yeni tip koronavirüs (Kovid-19) salgınını bile kendi amaçları doğrultusunda kullanmak istediğine dikkat çeken Şeyh Sabri, "İsrail'in Mescid-i Aksa'nın statükosunu değiştirmek üzere bu salgını istismar etmesine izin verilmemelidir." dedi.²³

• Sağlık & Sosyal Hayat:

İsrail'de Kovid-19 vaka sayısının 16,193'e, hayatını kaybedenlerin sayısının 231'e yükseldiği bildirildi.²⁴

Türkiye'nin Kovid-19 ile mücadele için Filistin'e gönderdiği tıbbi malzemeleri taşıyan Türk Hava Yollarına ait kargo uçağı Tel Aviv'deki Ben Gurion Havalimanı'na ulaştı. Maske, tulum, tanı kiti, dezenfektan ve benzeri malzemelerin yer aldığı yardım kolileri gerekli işlemlerin ardından Filistin makamlarına teslim edilecek.²⁵

Gazze Şeridi'ndeki Din işleri ve Vakıflar Bakanlığında yapılan yazılı açıklamada, Türkiye Diyanet Vakfı'nın finansmanı ile yoksul ailelere 1.000 gıda paketi dağıttıkları belirtildi.²⁶ Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) Filistin Ofisi'nden yapılan açıklamada ise, Filistin Zekat Kurumu'nun iş birliğiyle gerçekleştirilen ramazan ayı gıda yardımı projesi kapsamında Gazze'deki 5 bin 60 ihtiyaç sahibi aileye gıda paketi dağıtıldığı belirtildi.²⁷

Suudi Arabistan'ın MBC Medya grubu, İsrail ile normalleşme mesajları içerdiği yönünde tepkiler alan ramazan dizileri "Mahrac 7" ve "Ümmü Harun"nun yayından kaldırılmayacağını açıkladı.²⁸

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset:

Hükümeti kurmak için siyasi temaslarını sürdüren Mustafa el-Kazimi, sosyal medya hesabı üzerinden yaptığı paylaşımında hükümet programını meclise gönderdiğini açıkladı.²⁹ Hükümet kabinesindeki isimleri de önümüzdeki günlerde meclisin onayına sunacağını belirten Kazimi'nin meclise gönderdiği hükümet programında yeni hükümetin kurulduğu takdirde ilk önceliğinin seçim yasasını tamamlayarak ülkeyi erken seçimlere götürmek olduğunun altı

çizildi.³⁰ Kazimi hükümetinin izleyeceği dış politikaya dair ipuçlarının da paylaşıldığı programda Kazimi'nin başbakanlığında Irak'ın, egemenlik, denge ve işbirliği prensipleri temelinde bir dış politika izleyeceği vurgulandı. Mustafa Kazimi'nin hükümeti kurması için sahip olduğu bir aylık anayasal sürenin son haftasına girilirken, Kazimi'nin kabine listesindeki isimlerin son halini bu hafta açıklaması gerekmektedir.

ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, Iraklı siyasi liderlere muhasasa (sekteryen kota) sistemini bırakmaları yönünde çağrıda bulundu.³¹ Yeni hükümetin kurulması için Iraklı liderlere ayrıca uzlaşma çağrısında bulunan Pompeo, ABD'nin Kazimi'nin hükümeti kurma sürecini yakından takip ettiğini belirtti. Pompeo açıklamasında kurulacak yeni hükümetin ülkedeki silahlı grupları devlet kontrolü altına alması gerektiğinin de altını çizdi.

Zikar vilayetinde göstericiler ile güvenlik güçleri arasında yaşanan çatışmanın ardından yedi göstericinin yaralandığı ve olayların yaşandığı Rifai bölgesinde sokağa çıkma yasağı ilan edildiği bildirildi.³²

• Güvenlik:

Kerkük'te İstihbarat Dairesi binası önünde IŞİD'e bağlı bir intihar bombacısının üzerindeki düzeneği patlatması sonucu dört güvenlik görevlisi yaralandı.³³ IŞİD tarafından Selahaddin vilayetinde düzenlenen saldırılarda Haşdi Şabi güçlerine mensup 10 kişinin hayatını kaybettiği bildirildi.³⁴ Diyala vilayetindeki bir polis merkezine karşı düzenlenen IŞİD saldırısında ise üçü polis dört kişi yaşamını yitirirken, 7 kişi yaralandı.³⁵ Terör örgütü IŞİD'in son zamanlarda 2014-2017 yılları arasında aktif olduğu bölgelerde saldırılarını arttırdığı gözlemlenirken, özellikle Irak merkezi hükümeti ve IKBY arasında kalan tartışmalı bölgelerde oluşan güvenlik zafiyetlerini örgütün kendi avantajına çevirmeye çalıştığı kaydedilmektedir. Nitekim IKBY Peşmerge İşleri Bakanlığı'ndan bir yetkiliye göre 1 Ocak'tan günümüze Erbil ile Bağdat arasındaki tartışmalı bölgelerde IŞİD'in düzenlediği toplam 85 ayrı saldırıda 70 kişi hayatını kaybetmiş, 161 kişi yaralanmış ve 41 kişi de kaçırılmıştır.³⁶

Irak Meclisi Güvenlik ve Savunma Komisyonu Üyesi Nasır Herki ile Irak Ortak Operasyonlar Komutanı Yardımcısı Abdülemir Yarallah'ın önümüzdeki hafta Erbil'i ziyaret edeceği ve Peşmerge İşleri Bakanlığı yetkilileriyle bir araya geleceği öğrenildi.³⁷ Görüşmenin amacının Peşmerge kuvvetleri ile Irak Ordusu arasında koordinasyonu sağlamak olduğu belirtilirken, kararın son zamanlarda IŞİD'in eylemlerini arttırdığı Erbil ile Bağdat arasındaki tartışmalı bölgelerdeki güvenlik zafiyetlerini gidermek için alındığı kaydedildi.

• Ekonomi:

Irak Petrol Bakanlığı, Mart ve Nisan ayında elde edilen petrol gelirlerini açıkladı. Açıklanan verilere göre Mart ayında Irak ham petrolünün varil başına ortalama 28,18 dolardan satıldığı ve petrol satışından ülkenin toplamda 2,96 milyar dolar gelir elde ettiği belirtilirken, Nisan ayında Irak petrolünün ortalama 13,80 dolardan ihraç edildiği ve ülkenin bu satışlar neticesinde 1,42 milyar dolar gelir elde ettiği açıklandı.³⁸³⁹ Nisan ayındaki petrol gelirlerinin bir önceki aya kıyasla neredeyse yarı yarıya azaldığı kaydedilirken, Irak ham petrolünün varil fiyatının 51,37 dolardan işlem gördüğü ve 5,5 milyar dolar gelir sağladığı Şubat ayının aksine Mart ve Nisan aylarında petrolden elde edilen gelirdeki dikkate değer düşüş küresel petrol fiyatlarındaki dalgalanmanın Irak ekonomisi üzerindeki etkisini hissettirmeye başladığı yönünde yorumlandı.

ABD Dışişleri Bakanlığı, İran'dan enerji ithalatı konusunda Irak'a tanıdığı yaptırım muafiyetini 30 gün daha uzattığını duyurdu.⁴⁰ Enerji konusunda İran'dan önemli seviyede elektrik ve doğalgaz ithal eden Irak'a tanınan yaptırım muafiyetlerinin ikinci kere 30 günlüğüne uzatılması, Irak'a daha önceden sağlanan 90 ve 120 günlük Amerikan muafiyetleri döneminin sona erip ermediği tartışmasını da beraberinde getirdi.

Irak Bakanlar Kurulu'nun talimatıyla KBY'ye gönderilen ve bölgedeki devlet memuru maaşlarının ödemesinde kullanılan bütçenin dondurulduğu öğrenildi.⁴¹ Kararın gerekçesi olarak IKBY'nin aylık petrol ihracatından elde ettiği gelirleri Irak Devlet Petrol Pazarlama Şirketi'ne (SOMO) ödememesi gösterilirken, IKBY'den memur maaşlarının kesilmesi ve bütçeyle ilgili yaşanan sorunları görüşmek üzere Bağdat'a heyet gönderildiği kaydedildi.⁴²

• Sosyal Hayat:

Irak Sağlık Bakanlığı'ndan paylaşılan son verilerin ışığında Irak'ta toplam koronavirüs vaka sayısının 2,219'a, virüs nedeniyle ölen kişi sayısının ise 95'e yükseldiği öğrenildi.⁴³ Sağlık Bakanlığı ayrıca ülkede yapılan toplam koronavirüs test sayısının 98,253'e ulaştığını bildirirken ülke genelinde toplamda 1,473 kişinin iyileşerek sağlığına kavuştuğunu açıkladı.

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ**• Siyaset:**

Irak Cumhurbaşkanı tarafından yeni hükümeti kurmakla görevlendirilen Mustafa Kazimi'nin oluşturduğu kabine listesinde Türkmen bir adayın bulunmamasına Türkmen siyasilere tepkiler geldi. Konuya ilişkin açıklama yapan Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı ve Kerkük Milletvekili Erşat Salihi, Kazimi'ye bakanlık için adaylar sunmuş olmalarına rağmen hiçbirinin listeye eklenmediğini ifade etti.⁴⁴ Salihi ayrıca Kazimi'nin sunacağı listenin parlamento tarafından onaylanması halinde kurulacak hükümetin Türkmenlerden arındırılmış bir hükümet olacağını vurguladı.

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) Etnik ve Dini Unsurlardan Sorumlu Bakan Aydın Maruf, resmi sosyal medya hesabından yaptığı açıklamada Kazimi'nin oluşturduğu kabine listesinde Türkmen bir ismin bulunmamasına tepki gösterdi.⁴⁵ Maruf açıklamasında "Yeni Irak hükümet kabinesinde Türkmenlere yer verilmemesi anayasa ve insan hakları ilkelerine aykırıdır. Bu hükümette Türkmenlere yapılan bu haksızlık siyasi bir meselenin yanı sıra aynı zamanda bir adaletsizliktir. Bu durumda Mustafa Kazimi hükümetini boykot etmek en iyi seçenek olacaktır" ifadeleri kullandı.

Öte yandan Irak Parlamentosu eski Türkmen Milletvekili Casim Muhammed Cafer ise Kazimi'nin oluşturduğu kabinenin Irak'ın tüm bileşenlerini temsil etmediğini ifade etti.⁴⁶ Cafer ayrıca, parlamentoda yer alan sekiz Türkmen milletvekilinin, Türkmenlere kabinede yer vermemesi nedeniyle Kazimi'ye güvenoyu vermeyeceklerini belirtti.

• Güvenlik:

Kerkük İstihbarat Dairesine canlı bombalarla intihar saldırısında bulunuldu. Terör örgütü IŞİD militanlarının motosikletlerle gerçekleştirdiği saldırıda can kaybının olmadığı ancak dört güvenlik gücünün yaralandığı açıklandı.⁴⁷ Saldırı sonrası açıklama yapan ITC Başkanı ve Kerkük Milletvekili Erşat Salih, saldırının amacının merkezi hükümetin Kerkük'teki gücünü zayıflatmak olduğunu belirtti.⁴⁸ Türkmeneli Partisi Genel Başkanı Riyaz Sarıkahya ise Kerkük'teki saldırıların önüne geçebilmek için bir an önce kentteki mevcut güvenlik ve istihbarat çabalarının yoğunlaştırılması gerektiğini vurguladı.⁴⁹

IŞİD'in Irak'ta son dönemdeki saldırıları incelendiğinde, özellikle Dakuk ve Dibis ilçelerindeki güvenlik kontrol noktalarına, devriye ekiplerine ve karakollara ani silahlı saldırılar ve el yapımı patlayıcılar ile saldırılar düzenlediği gözlemlenmektedir. Fakat geçtiğimiz hafta içerisinde istihbarat dairesine düzenlenen saldırının özellikle 2019'un başından itibaren IŞİD militanlarının düzenlediği saldırılardan yöntem bağlamında ayrıştığı söylenebilir. Zira IŞİD'in, intihar saldırıları şeklinde düzenledikleri saldırıları daha çok Irak'ta alan hakimiyetine sahip olduğu 2014-2017 yılları arasında gerçekleştirdiği bilinmektedir.

Irak'ın Selahattin vilayetinin farklı noktalarında terör örgütü IŞİD tarafından güvenlik güçlerine eş zamanlı saldırılar düzenlendi.⁵⁰ Özellikle Samarra bölgesinde bulunan güvenlik kontrol noktalarının hedef alındığı saldırılarda en az 10 Haşdi Şaabi mensubunun öldüğü bildirildi. Selahattin'e bağlı Samarra ve Tuzhurmatu bölgelerinde son dönemde IŞİD saldırılarının artış gösterdiği gözlemlenmekle birlikte, gerçekleştirilen son saldırının bilhassa 2019 ile birlikte örgütün birkaç militanla düzenlediği, daha çok ani saldırıların ve hızlı geri çekilmelerin oluşturduğu ufak çaptaki saldırıların aksine daha organize ve ciddi boyutta bir saldırı olduğu görülmüştür. Saldırının büyüklüğü göz önüne alındığında, son dönemde Irak'ta siyasi, ekonomik ve güvenlik alanında yaşanan olumsuz gelişmelerin IŞİD'in Irak'ın kuzeyinde ciddi ölçüde güç kazanmasına zemin hazırladığı söylenebilir.

Terör örgütü IŞİD militanlarının Irak'ın kuzeyinde aktif olduğu ve günden güne bölgedeki güvenlik boşluklarından yararlanarak güçlendiği diğer bir vilayet Diyala'dır. Özellikle Nisan ayı itibarıyla saldırılarını arttıran örgütün son olarak 3 Mayıs tarihinde Diyala'nın Bakuba ilçesinde düzenlediği saldırıda üç federal polisin hayatını kaybettiği bildirilmiştir.⁵¹

• Sağlık & Sosyal Hayat:

Koronavirüs vakalarına ilişkin Kerkük'teki son durum ile ilgili yapılan açıklamalarda 7 kişinin daha Koronavirüs testinin pozitif çıktığı belirtildi.⁵² Böylece son rakamlarla birlikte toplam vaka sayısının 47'ye yükseldiği, 2 kişinin hayatını kaybederken 16 hastanın iyileştiği ifade edildi. Öte yandan Koronavirüs ile mücadele kapsamında kurulan Kerkük Kriz Masası tarafından yapılan yazılı açıklamada, yeni vakaların tespit edilmesi nedeniyle 3 Mayıs saat 18.00'da başlamak üzere 7 Mayıs tarihine dek Kerkük'te kapsamlı sokağa çıkma yasağı uygulanacağı bildirildi.⁵³

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset:

Mustafa Kazimi'nin hükümeti kurma görevine IKBY'deki siyasi partilerden ilk zamanlardan beri destek gelmesine rağmen Irak Parlamentosu'na sunulan yeni hükümet programında IKBY'ye atıf yapılmaması dikkat çekmiştir.⁵⁴ Özellikle son zamanlarda IŞİD'in eylemlerini arttırdığı Erbil ile Bağdat arasında kalan tartışmalı bölgelerin durumuna ve merkezi hükümetle IKBY arasında yaşanan bütçe krizine değinilmeyen hükümet programına IKBY yönetiminden bir tepki gelmezken, yorumcular IKBY'nin tepkisizliğini bölgesel yönetimin, merkezi hükümete karşı zayıf bir konumda bulunmasından kaynaklandığının altını çizmektedir.

IKBY'nin iki büyük partisi KDP ve KYB arasındaki anlaşmazlık devam ederken KYB'nin çoğunluğunu oluşturduğu Süleymaniye İl Meclisi'nin IKBY hükümetinden özerklik talebinde bulunduğu öğrenildi.⁵⁵ KYB'li vekillerin yanı sıra aralarında Goran, Kürdistan İslami Birliği ve diğer siyasi grupların da bulunduğu Süleymaniye İl Meclisi üyeleri Süleymaniye ve Halepçe kentlerinin IKBY içerisinde özerk bir yönetime sahip olmak istediğini dile getirdi. Özerklik talebine sebep olarak Süleymaniye İl Meclisi temsilcilerinin IKBY şehirlerinde bütçe paylaşımında haksızlık olduğuna inandığı belirtildi. Öte yandan Süleymaniye Valiliği'ndeki yetkililer ise Kovid-19 salgını sürecinde IKBY hükümetinden daha sorumlu bir tutum aldıkları ve daha başarılı oldukları konusunda ısrar etmektedir. Yorumcular özerklik talebini ve Süleymaniye Valiliği'nin Kovid-19 sürecine bakış açısını KDP ile KYB çekişmesinin başka bir boyutu olarak değerlendirildiğinin altını çizerken, bu hafta Goran Hareketi'nden temsilcilerle bir araya gelen KYB Eş Başkanı Lahur Talabani'nin bu konuda Goran heyetiyle istişare ettiği düşünülmektedir.⁵⁶

• Ekonomi:

Irak Kabinesi kararıyla Erbil'e gönderilen ve IKBY bünyesindeki memur maaşlarının ödemesinde kullanılan bütçenin dondurulduğu açıklandı. 2019 yılının sonunda yapılan 'petrol karşılığı maaş' anlaşması uyarınca IKBY'nin her gün merkezi yönetime 250 bin varil ham petrol yollaması ve merkezi hükümetin de buna karşılık olarak Erbil yönetimine bütçedeki payını göndermesi gerekmektedir. Geçtiğimiz hafta Irak merkezi hükümeti Erbil'in anlaşmaya sadık kalmadığı ve anlaşma gereğince göndermekle yükümlü olduğu petrolü göndermediği gerekçesiyle bütçe transferini durdurmuştur. IKBY yetkilileri IKBY'nin bütçe anlaşmasına sadık kaldığını belirterek merkezi hükümetin kararının siyasi gerekçelerle alındığını vurgulamaktadır. Bütçe transferinin durdurulması kararından sonra Erbil'den iki heyet Bağdat'ı ziyaret etmiş ve iki heyetin ziyaretinin de olumlu geçtiği belirtilmiştir.⁵⁷ Ancak henüz Erbil ve Bağdat arasında bütçe konusunda uzlaşmaya varıldığına açıklanmaması görüşmelerin devam edeceği şeklinde yorumlanmıştır. Kararı yorumlayan bazı analistler Kürt siyasilerin ABD askerlerinin Irak'tan çekilmesine sıcak bakmadığı için IKBY'nin Şii siyasi gruplar tarafından cezalandırıldığını iddia etmektedir. Öte yandan bazı Kürt siyasiler ise Cumhurbaşkanı Berham Salih'in Adil Abdul Mehdi'nin kararına karşı sessizliğini korumasını eleştirmektedir. Son gelişmelerin ışığında IKBY'de ekonomik açıdan zor bir döneme girileceği düşünülürken, IKBY Baas Rejimi'nin geçmişte sebep olduğu yıkımlar için Irak merkez hükümetinden 384 milyar dolar tazminat istemektedir.⁵⁸ Bazı yorumculara göre IKBY yetkilileri Abdul Mehdi'nin geçici hükümetiyle anlaşmaya varsa bile Mustafa Kazimi hükümeti ile de anlaşma yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.⁵⁹ Dolayısıyla Irak'ta yeni hükümet kurulana kadar bütçe konusunda belirsiz bir süreç geçeceği tahmin edilmektedir. IKBY'deki olası bir mali krizden IKBY'de bulunan yaklaşık 1 milyon sığınmacının da derinden etkileneceği kaydedilmiştir.

• Güvenlik:

Gerilimin arttığı Zini Verte bölgesi konusunda KYB, bütün siyasi partiler ile görüşmeye hazır olduğunu vurguladı.⁶⁰ Öte yandan terör örgütü lideri Abdullah Öcalan kardeşi Osman Öcalan aracılığı ile paylaştığı mesajında Zini Verte sorununun çözümünde Kürtlerin güç kullanmaktan kaçınması gerektiğini vurguladı.⁶¹

• Sosyal Hayat:

IKBY Sağlık Bakanlığı şimdiye kadar bölgede 382 koronavirüs vakasının tespit edildiğini, bu sayıya dahil 6 kişinin hayatını kaybettiğini ve 330 kişinin iyileştiğini bildirdi.⁶² IKBY yetkililerinin Covid-19 salgınına karşı zafer ilan etmesi beklenirken özellikle Erbil ve civarında vaka sayısının beklentilerin aksine yükselmesiyle virüsün ikinci dalgası tartışmalarını beraberinde getirmiştir. 2 Mayıs'ta okul ve üniversitelerin yeniden açılması beklenirken eğitim kurumlarının açılması yerine seçmeli ve destekli olarak uzaktan eğitime geçeceği açıklandı.⁶³ Ko-

ronavirüs tedbirlerinin gevşetilmesi kapsamında bazı sınır kapılarının tekrar açılması gündeme gelirken İKBY hükümeti hâlen camilerin kapalı kalması nedeniyle eleştiri oklarının hedefi olmuştur. İKBY’de toplu ibadet alanlarının 10 Mayıs’a kadar kapalı kalacağı bildirilmiştir.⁶⁴

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Suudi Arabistan:

Suudi Arabistan’da koronavirüs vaka sayısı 27.011 olarak saptanırken, toplamda iyileşen hasta sayısı 4.134’e ve toplamda ölüm sayısı 184’e yükselmiştir. Can kayıplarının artış gösterdiği Suudi Arabistan, Çin ile Kovid-19 test kapasitesini artırmak ve tıbbi ekipmanlar sağlamak amacıyla 265,3 milyon dolarlık tıbbi malzeme sözleşmesi imzaladı.⁶⁵

Geçtiğimiz haftalarda, ülkenin hukuk sisteminden kırbaçlama cezasını kaldıracağı belirtilmişti. Hafta içinde ise ülkede uzun süredir uygulanan 18 yaş altı idam cezasının Kral Selman bin Abdülaziz tarafından yayınlanan kraliyet kararnamesi ile yürürlükten kaldırıldığı ifade edildi. Karara göre, bundan sonra 18 yaş altında suç işleyen çocuklara 10 yıldan fazla olmamak koşuluyla gözaltı tesislerinde hapis cezası uygulanacak.⁶⁶

Suudi Arabistan, Türkiye’yi karalama kampanyası kapsamında Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ile geçtiğimiz aylarda “Ateşin Krallıkları” isimli bir diziyle gündeme gelmişti. Benzer bir adım ise bu kez İsrail ile ilişkilerin normalleşmesini halkın kabul etmesine yönelik atılıyor. Bu kapsamda BAE merkezli ve Suudi Arabistan’ın sahibi olduğu MBC TV’de İsrail propagandası yapmak amacıyla “Ummu Harun”⁶⁷ ve “Exit 7”⁶⁸ isimli iki dizi yayınlanıyor. Filistin yönetiminden ise “İsrail’le normalleşmeyi teşvik eden ve Filistinlileri kötüleyen” bu dizilere tepki gecikmedi.⁶⁹

Son olarak, ABD Başkanı Trump’ın Nisan ayının başında Suudi Arabistan Velihaht Prensi Muhammed bin Selman’dan petrol üretimini kısmasını istediği ortaya çıktı. Reuters’in haberine göre aksi takdirde Trump’ın, Selman’a ABD askerlerini Suudi Arabistan’dan çekme uyarısında bulunduğu belirtildi.⁷⁰

• Birleşik Arap Emirlikleri:

BAE’de koronavirüs salgınında vaka sayısı 14.163 olarak saptanırken, toplamda iyileşen hasta sayısı 2.762’ye ve toplamda ölüm sayısı 126’ya yükselmiştir.

Hafta içinde meydana gelen en önemli gelişme, BAE destekli Halife Hafter’in kendisini tek taraflı Libya “devlet başkanı” ilan etmesi oldu. Libya’nın doğusundaki gayrimeşru silahlı güçlerin lideri Halife Hafter, Birleşmiş Milletler (BM) himayesinde imzalanan “Suheyraat Anlaşması’nın hükmünü yitirdiğini ve ülkenin başına geçtiğini” ifade etti. ABD’nin Trablus Büyükelçiliği ise Hafter’in açıklamalarından “üzüntü duyduğunu” bildirdi.

Birleşik Arap Emirlikleri tarafından perşembe günü yapılan bir açıklamada, Libya'da devam eden savaşın bitmesi için BM önderliğindeki politik sürece işaret edilirken, "Kategorik olarak Türkiye'nin Libya'ya askeri müdahalesini reddediyoruz" şeklinde ifadeler kullanıldı. Bunun üzerine Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı tarafından açıklamaya yazılı bir duyuru ile tepki gösterilerek "Birleşik Arap Emirlikleri yönetimini, ülkemize karşı düşmanca tavır takılmaktan vazgeçmeye ve haddini bilmeye davet ediyoruz" ifadelerine yer verildi.⁷¹

İnsan hakları ihlalleriyle gündemden düşmeyen BAE'ye ilişkin yeni bir skandal daha gündeme geldi. BAE'nin bir şirket aralığıyla Sudan'da gençlere iş imkânı vaatlerinde bulunduğu, başvuran gençlere BAE'de askeri eğitim verilmesinin akabinde zorla Libya'da desteklediği gayrimeşru silahlı güçlerin lideri Hafter'in saflarına "savaşçı" olarak gönderdiği belirtildi.⁷²

• Katar:

Katar, Kovid-19 salgınıyla mücadelede ülkelere destek vermeye devam ediyor. Bu kapsamda, Doha yönetimi tarafından hafta içinde Nepal, Ruanda⁷³, Tunus⁷⁴, İran ve Cezayir'e⁷⁵ destek için tıbbi yardım malzemesi gönderildi. Katar Dışışleri Bakanı Muhammed bin Abdulrahman es-Sani, salgınının doğuracağı ekonomik sonuçlarla mücadele için uluslararası toplumun birlik olması gerektiğinin altını çizdi. Ayrıca Katar, Gazze'deki ihtiyaç sahibi 100 bin aileye - aile başına 100 dolar- nakdi yardımda bulundu.⁷⁶ Ülkede koronavirüs vaka sayısı 15.551 olarak saptanırken, toplam iyileşen hasta sayısı 1.664'e ve toplam ölüm sayısı 12'ye yükselmiştir.

Son olarak, Libya'nın doğusundaki gayrimeşru silahlı güçlerin lideri Halife Hafter'in kendisini Libya'nın "devlet başkanı" olarak ilan ettiğini tanımayan Doha yönetimi tarafından Hafter'in uluslararası meşruiyete ve Libya Ulusal Mutabakatı'na darbe yapma konusunda ısrarlı olduğu ve kardeş Libya halkına yönelik ihlallere sessiz kalan uluslararası toplumu ciddiye almadığının bir ifadesi olduğu belirtildi.⁷⁷

• Kuveyt:

Bildirilen koronavirüs vaka sayısı 4619 olurken toplam ölüm sayısı 33'e ulaştı.⁷⁸ 1.776 hastanın da iyileştiği belirtildi.⁷⁹ Koronavirüs ile mücadele kapsamında askeri uçak ile Çin'den tıbbi malzemeler getirildi.⁸⁰

Kuveyt Hükümeti, işçileri desteklediğini ve haklarını gözettiğini belirten açıklamalarda bulundu. Kovid-19'un sebep olduğu ekonomik problemlere rağmen işçi sınıfının ulusal bir onur ve yüksek oranda etkinlik sağladığı belirtildi. Hükümetin, iş verenlerin, sendikaların işçilere destek için çaba gösterdiğine açıklamada yer verildi.⁸¹

Kuveyt vatandaşlarının ülkeye dönmesi için yapılan özel uçuş seferlerinin sona erdiği belirtildi. Körfez ülkelerine, ABD'ye, İngiltere'ye, Avustralya'ya ve Kanada'ya birçok kez uçuş seferi düzenlendi ve süreç tamamlandı.⁸²

• Umman:

Ülkede toplam koronavirüs vaka sayısı 2.568 olarak belirtildi.⁸³ 750 hastanın ise iyileştiği açıklandı.⁸⁴ Koronavirüs kaynaklı ölüm sayısı ise 12'ye ulaştı.⁸⁵ Muskat'a bağlanan yollar dışındaki kontrol noktalarının kaldırılacağı açıklandı.⁸⁶ Ayrıca, bazı kısıtlı ve küçük çaplı döviz büroları gibi iş yerlerinin açılmasına izin verildi.⁸⁷

Umman Maliye Bakanlığı, devlet sektöründe çalışan göçmenlerin yerini Ummanlı vatandaşların alması sürecinin bir yıl içerisinde başlayacağını belirtti. Şirketlerin bu alanda bir başlangıç noktası olabileceği belirtildi. "Ummanlaştırma" (Omanization) sürecinin bu yıl ilerleyeceği ve göçmenlerin yerini nitelikli Ummanlı vatandaşların alacağı açıklandı.⁸⁸

• Bahreyn:

Bahreyn'de koronavirüse karşı alınan önlemler sayesinde artış hızı yavaşlamış gözükmektedir. Ülkede son 7 gündeki artış yaklaşık 700 kişi olarak gerçekleşti. Toplam vaka sayısı 3.284'e ulaştı. Son verilere göre geçtiğimiz hafta içerisinde koronavirüs kaynaklı vefat yaşanmayan ülkede toplam vefat sayısı 8 olarak kayda geçti.⁸⁹ Bahreyn salgınıla mücadele kapsamında yurtdışında yaşayan vatandaşların tahliyesine devam ediyor. Son olarak Ürdün'den 276⁹⁰, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri'nden ise 301 kişi tahliye edildi. Kanada ve ABD'den tahliye edilen kişiler bu ülkelerde yaşayan Bahreyn vatandaşlarının %61'ini oluşturmaktadır. Diğer %39'luk kısımdan talep gelmesi halinde onların da tahliye edileceği bildirildi.⁹¹ Böylelikle Suudi Arabistan, BAE, Umman, Kuveyt, Ürdün, Mısır, Rusya, Türkiye, Pakistan, İran, ABD ve Kanada gibi ülkelerden tahliye edilen Bahreynlilerin toplam sayısı 4000'i aştı.⁹²

Bahreyn Dışişleri Bakanı Dr. Abdullatif bin Raşid ez-Zayani Suudi meslektaşısı Prens Faysal bin Farhan ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Görüşmede Kovid-19 başta olmak üzere çeşitli bölgesel meselelerde iş birliğinin önemine ve iki krallık arasındaki sıkı ilişkilere vurgu yapıldı.⁹³ Diplomatik meseleler çerçevesinde Bahreyn'den Yemen ile ilgili bir açıklama geldi. Yapılan açıklamada Koalisyon Güçleri'nin yapmış olduğu açıklamaya destek verildi. Yemen'de istikrarın sağlanması için taraflar Riyad Anlaşması ve BM'nin 2216 numaralı konyer kararı çerçevesinde adım atmaya davet edildi.⁹⁴

Arap Birliği bakanlar seviyesinde olağanüstü bir toplantı gerçekleştirdi. Filistin tarafından yapılan çağrı üzerine toplanan ve video konferans yöntemiyle gerçekleştirilen toplantıda Bahreyn'i Dışişleri Bakanı ez-Zayani temsil etti. Toplantıda İsrail'in Batı Şeria'yı ilhak planı karşısında Arap ülkelerinin atması gereken adımlar üzerine tartışıldı. Yaptığı konuşmasında İsrail'in davranışlarının BM kararlarının açıkça ihlal ettiğini söyleyen Bakan ez-Zayani ülkesinin Filistin'e desteğinin devam ettiğini vurguladı. Bakan ayrıca İsrail'in bu planlarının bölgedeki uluslararası güvenlik ve barış ortamını tehdit ettiğini ifade etti.⁹⁵

Mısır'da askeri bir zırhlı aracı hedef alan ve sonucunda ölü ve yaralıların olduğu bir terörist saldırısı gerçekleşti. Bu saldırı üzerine Bahreyn Dışişleri Bakanlığı'ndan bir açıklama yapıldı ve taziye dilekleri iletildi. Terörist saldırıyı kınayan açıklamada Bahreyn Krallığı'nın terörlle mücadelede Mısır'ın yanında olduğu vurgusu yapıldı.⁹⁶ Almanya'nın Hizbullah'ı terörist örgüt olarak kabul edip ülke içerisindeki faaliyetlerinin yasaklanması kararı Bahreyn Temsilciler Konseyi'nde memnuniyetle karşılandı. Almanya'nın kararı sonrası açıklama yapan Konsey Sözcüsü Mohammed Ibrahim el-Sisi el-Buainain Almanya'nın bu hamlesinin uluslararası toplumun küresel terörlle mücadelesine olumlu katkı yapacağını ifade etti.⁹⁷

• Yemen:

İç karışıkların devam ettiği Yemen'de ilk koronavirüs vakası 10 Nisan'da görülmüştü. O tarihten bu yana vaka sayısının artış göstermediği Yemen'den yeni vaka haberleri geldi. Yeni vakalarla birlikte ülkedeki toplam vaka sayısı 10'a ulaştı.⁹⁸ Bunun üzerine ülkenin güneyinde Aden ve çevresindeki yerleşim birimlerinin kontrolünü elinde tutan BAE destekli Güney Geçiş Konseyi (GGK) 3 hastanenin virüs kaynaklı hasarın önlenmesi için kapatıldığını duyurdu.⁹⁹ GGK buna ilave olarak koronavirüsle mücadele kapsamında bir dizi önlem açıkladı. Buna göre bölgede gıda ve manav ihtiyaçlarını karşılayan mağazalar dışındaki mağazalar 2 hafta süresince kapalı olacak. İlaveten bölgede 3 gün süresince 24 saat sokağa çıkma yasağı uygulanacak.¹⁰⁰

Öte yandan Türkiye, Yemen'e yardım göndermeye devam etmektedir. İstanbul merkezli sivil toplum kuruluşu İHH, Yemen'de 12 şehirde 2.760 aileye dağıtılmak üzere gıda yardımı gönderdi.¹⁰¹ BM tarafından yapılan bir açıklamada ülkedeki insani yardım faaliyetlerinin desteklenmesi gerektiğine dikkat çekildi. Açıklamada faaliyetlerin devam etmesi için acilen yaklaşık 90 milyon dolar finansmana ihtiyaç duyulduğu belirtildi.¹⁰²

GGK geçtiğimiz günlerde Yemen'in güneyinde bir öz yönetim kurduğunu ilan etmişti. Bu ilanın hemen ardından da çeşitli tepkiler yükselmiş Yemen merkezi hükümeti bu durumu tanımadığını ifade etmişti. Yemen'in güneyinde yer alan kimi vilayetlerden de aynı şekilde tepki yükseldi. Hadramavt, Ebyen, Şebve, el-Mahra ve Soktora'daki yöneticiler de GGK'nın öz yönetim ilanını tanımadı ve bunu açık bir darbe olarak nitelendirdi.¹⁰³ BAE Dışişleri'nden Sorumlu Devlet Bakanı Enver Gargaş da yaptığı açıklamada GGK'nın almış olduğu bu karara karşı olduklarını ve Riyad Anlaşmasının uygulanmasının gerekliliğini ifade etti.¹⁰⁴ Öz yönetim ilanına diğer bir tepki de Suudi yönetimindeki koalisyon güçlerinden geldi. İlanı bölgedeki gerilimi tırmandırıcı olarak niteleyen açıklamada Riyad Anlaşmasına dönüş vurgusu yapıldı.¹⁰⁵

Yemen'de bir başka gelişme Sokotra takımalarında meydana geldi. Yemen merkezi hükümeti ile GGK arasında bir anlaşma yapıldı. Bu anlaşmaya göre Sokotra adası başkenti Hadibu'da bulunan ve daha önce GGK tarafından kontrol edilen tüm askeri noktalar Hadi hükümeti güçlerine devredildi.¹⁰⁶

■ KUZAY AFRİKA GÜNDEMİ

• Fas:

Fas Sağlık Bakanlığı'nın açıklamalarına göre ülke genelinde koronavirüse yakalanan hasta sayısı 4.903'e yükseldi. Bunun yanı sıra 1.438 kişi iyileşirken, 174 kişiye hayatını kaybetti. 25 Nisan'dan itibaren 1 aylık kısıtlı süreli sokağa çıkma yasağı uygulaması devam etmektedir.¹⁰⁷

Suudi Arabistanlı gazeteci Fahid Al Shammari Fas'a yönelik ağır açıklamalarda bulunmuştur. Seviyesiz bir üslup ile Fas ekonomisini ve turizm faaliyetlerini eleştiren gazeteciye büyük tepki gösterildi. Suudi Arabistan'ın faaliyetlerine sıcak yaklaşmayan ve Katar'ın yalnızlaştırılmasına da mesafeli duran Fas yönetimi aynı zamanda Birleşik Arap Emirlikleri tarafından da ağır ithamlar altında bırakılmaktadır.¹⁰⁸

Çıkarılmak üzere olan sosyal medya yasağı önemli tepkilere neden oldu. Yasa tasarısı boykota ve kamu düzenini bozacak sosyal örgütlenmelere kalkışan kullanıcılara para ve hapis cezası öngörmektedir. Batılı kuruluşlar ve ülke içerisindeki muhalefet bu yasaya destek vermeyeceklerini açıkladılar. 2018 yılında sosyal medya üzerinden örgütlenen halk Danone ve African Gas şirketlerinin fiyat politikalarında indirimine gitmelerini sağladı.¹⁰⁹

Avrupa Birliği'nin Fas ilgisi devam etmektedir. Bu hafta içerisinde yapılan görüşmelerde 500 milyon euroluk bir ekonomik yardımın Fas'a verileceği taahhüt edildi. Buna ek olarak yapılan görüşmelerde ticari iş birliklerinin daha da sıkılaştırılması, göç ve güvenlik konuları da konuşuldu. Mültecilerin AB sınırlarına ulaşmalarında Fas kilit bir öneme sahiptir.¹¹⁰

Amerika Birleşik Devletleri Fas'a 6 milyon dolarlık finansal yardım yapacağını duyurdu. Bu yardımın 1,5 milyon doları sağlık alanında olmak üzere geri kalan kısmı ise Fas ekonomisini ayakta tutmak için yapılacağı bildirildi. ABD, son 20 yılda sağlık alanındaki 64,5 milyon dolar da dahil olmak üzere toplam 2,6 milyar dolardan fazla yardımda bulundu.¹¹¹

• Cezayir:

Cezayir Sağlık Bakanlığı'ndan yapılan açıklamalara göre ülke genelinde koronavirüse yakalanan hasta sayısı 4.295'e ulaştı. 1.872 kişi virüsü yenerek iyileşirken, 460 kişi ise hayatını kaybetmiştir. Sınırlı süreli sokağa çıkma yasağı gibi önlemler hala devam etmektedir.¹¹² Düşük seviyelerde seyreden petrol fiyatlarına bir de koronavirüsün yarattığı talep eksikliği de eklenince Cezayir ekonomisi kırmızı alarm vermeye başladı. Büyük oranda enerji ihracatına bağlı olan ülke petrol fiyatlarının düşük seyretmesinden zarar görmektedir. Geçtiğimiz hafta Başkan Tebun'un açıklamalarında ise para basmak veya dış borç almak gibi alternatiflerin söz konusu olmadığı görülmektedir. Açıklanan verilere bakıldığında ise ilk göze çarpan husus gıda ithalatında ki %3,5'lik düşüş olmaktadır. Kuzey Afrika'nın en önemli tahıl ithalatçısı olan Cezayir'in tahıl ithalatı rakamlarında da düşüş görülmektedir.¹¹³

Cezayir savunma harcamalarına dair yayınlanan bir rapora göre Rusya ile gerçekleştirilen 2 milyar dolarlık sözleşme dikkat çekmektedir. Rusya'dan yeni 16 adet SU-30 ve 14 adet MİG-29 model savaş uçağı satın alındı.¹¹⁴ Cezayir toplumu için önemli bir sanatçı olan Hamid Cheriet (Idir) 70 yaşında hayatını kaybetmiştir. Kabile bölgesi ve Berberi dili için önemli bir semboldü.¹¹⁵

Cezayir, sınır komşuları olan Libya ve Mali'deki çatışma durumlarına karşın teyakkuz halinde olunması için sınır bölgelerine önemli askeri sevkiyatlarda bulundu. Mali sınırı yakınlarında M. Taher isimli bir terörist Cezayir kuvvetlerine teslim oldu.¹¹⁶

• Tunus:

Libya'da Hafter'in kendini tek taraflı devlet başkanı iddia etmesiyle, sınır komşusu olan Tunus ve Cezayir gelişmeleri telefon üzerinden değerlendirdi. Dışişleri Bakanı Nureddin Eray mevkidaşı Sabri Boukadoum ile yapmış olduğu görüşmede, siyasi çözüm ve anayasaya bağlılık vurgusu yaptı.¹¹⁷

Tunus'ta 1.009 koronavirüs vakası, 42 hayatını kaybeden kişi ve 323 iyileşen hasta bulunmaktadır. Alınan önlemlerde yavaş yavaş gevşetilmeye gidilmektedir. Örneğin sokağa çıkma yasağı 15 yaşın altındaki çocuklar için anneleri ile beraber dışarıya çıkabilecekleri şeklinde gevşetilmiştir fakat hamile kadınlar, kronik hastalığı olan hastalar ve 15 yaşın altındaki çocuklar için geçerli olmaya devam etmektedir.¹¹⁸

Geçtiğimiz hafta Katar Gelişim Fonu'na imkân sağlayan ve Türkiye ile iş birliğini teşvik eden iki yasa tasarısına karşı çıkaran Özgür Anayasa Partisi'nin yasayı idari mahkemeye taşıyacaklarını belirtmesinin üzerine; Tunus Devrim Hareketi Yürütme Ofisi, ülke içerisindeki anlaşmazlıkları körükleyen ve devletin salgını kontrol etme çabası ile ekonomik ve sosyal istikrarı sağlama gayretlerini zayıflatan tüm siyasi açıklamalar ve uygulamaları kınadığını ifade etti.¹¹⁹ Başbakan İlyas Fahfah pazar günü yaptığı açıklamada, medya kuruluşlarının hükümetin Covid-19 salgınından etkilenen şirketler için sosyal ve ekonomik destek tedbirlerinden yararlandığını söylemiştir. Pandemiye karşı mücadele çabaları hakkında bilgilendirme ve farkındalık yaratmada medyanın rolüne övgüde bulundu.¹²⁰

• Libya:

Geçtiğimiz hafta Darbeci Komutan Hafter kendini devlet başkanı ilan ederek, 2015 yılında imzalanan Libya Siyasi Anlaşmasını hükümsüz kıldığını bildirdi. Hafter'in bu tek taraflı başkanlık iddiası, uluslararası destekçileri tarafından da desteklendi. Özellikle Lavrov'un ilk tepki gösteren isimlerden oluşu Hafter cephesinde şok etkisi yarattı.¹²¹ UMH'nin yürütmüş olduğu operasyonlarla köşeye sıkışan Hafter'e bağlı milisler sivilleri hedef almaya devam etmti. Msallata kentine roket saldırısı yapan milisler, Trablus'ta bir sivil ve bir tane askeri hastaneyi hedef aldı. UMH güçleri ise yürüttükleri operasyonlarda yakıt ve mühimmat taşıyan tırları hedef aldı¹²²

Libya güneyinde Murzuk ve Sebha şehirleri artık Hafter'i desteklemeyeceklerini ilan etmiştir. Her iki kent nüfusları 100.000'in üzerinde olan büyük şehirlerdir. Yine hafta içinde de başka kentler Hafter'e yönelik desteklerini geri çektiklerini ilan etti. Hafter'in ülke genelinde toprak kaybetme sürecine girdiği aşıkardır.¹²³

Geçtiğimiz haftanın önemli gelişmelerinden biri de Feyz el-Serrac'ın Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan ile gerçekleştirdiği telefon görüşmesi oldu. İki lider Libya sahasındaki gelişmeler hakkında istişare ederek koronavirüs pandemisiyle başarılı bir şekilde nasıl mücadele edileceği konusunda fikir alışverişinde bulundu.¹²⁴ Libya'da bugüne kadar Hafter'in Trablus'a saldırması dahil birçok yasa dışı girişiminin arkasında yer alan BAE, Mısır ve Fransa açıklamalarıyla Türkiye'yi hedef alarak Türkiye'yi, Libya'da milis ve terörist gruplara destek olmakla itham etti. Buna karşılık Türkiye, Arap ülkelerinin siyasi birlik ve toprak bütünlüklerine her zaman saygı gösterdiğini açıkladı ve bu anlayışla Libya'da da meşruiyetin yanında yer aldı ve siyasi çözüm çabalarını destekleyerek "BAE yönetimini, ülkemize karşı düşmanca tavır takınmaktan vazgeçmeye ve haddini bilmeye davet ediyoruz" açıklamalarında bulundu.¹²⁵

• Mısır:

Mısır ordusu, zırhlı bir aracı hedef alan bir patlamada 10 askeri personelin öldüğünü ve yaralıların olduğunu söyledi. IŞİD saldırısının sorumluluğunu üstlendi. Mısır güvenlik güçleri hemen harekete geçerek teröristlerin hücre evine bir operasyon gerçekleştirdi Operasyonda Mısır'ın Kuzey Sina bölgesinde 18 terörist unsur öldürüldü.¹²⁶

Mısır Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ahmed Hafız Türkiye'yi hedef alan açıklamalar yaptı. Hafız yaptığı açıklamada, Türkiye'nin Libya'da silahlı milisleri ve teröristleri desteklediğini iddia etti. Türkiye'yi hedef alan bu açıklamanın ardından Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Sözcümüz Hami Aksoy çok sert bir dille yanıt verdi. Aksoy açıklamasında Mısır Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü'nün Türkiye'nin Libya'daki teröristleri desteklediği yönündeki ithamlarının Mısır'ın Libya'da yapmış olduğu planları örtme çabasından geldiğini söyledi. Mısır Libya'da BM Güvenlik Konseyi'nin 2259 sayılı kararıyla onaylanmış bulunan Libya Siyasi Anlaşması'nı reddetmek suretiyle uluslararası meşruiyeti tanımayacağını alenen beyan eden ve askeri diktatörlük oluşturmayı isteyen Hafter'i desteklemesinin şaşkırtıcı olmadığını ifade etti. Mısır'ın böyle bir diktatörü desteklerken bir yandan da Libya'da siyasi çözüm sürecini desteklediğini ifade etmesinin çeliştiğini dile getirdi.¹²⁷

■ ORTADOĞU ENERJİ GÜNDEMİ

Libya'nın Ulusal Petrol Şirketi (NOC) çarşamba günü yaptığı açıklamada, 28 Nisan Salı günü üretiminin 95,077 bpd seviyesinde olduğunu söyledi. Aynı zamanda yapılan açıklamada, 17 Ocak'tan bu yana Halife Haftar'a ait müttefik kuvvetlerin uyguladığı petrol ablukasının getirdiği kayıpların 4,3 milyar doları aştığı belirtildi.¹²⁸

ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo çarşamba günü yaptığı açıklamada, yakın zamanda Venezuela hükümetine "bilinmeyen destek" kargoları geldiğini belirtti ve İranlı bir havayolu olan Mahan Air'in bu yardımları taşıdığını iddia etti, ABD yönetimi İran'a karşı cezai yaptırımlar uygulamayı sürdürmeyi ve aynı zamanda Venezuela'da sosyalist Cumhurbaşkanı Nicolas Maduro'yu iktidarda zorlamak için tedbirlerini iyice sertleştirdi. Pompeo, "Son birkaç gün içinde Mahan Air'e ait birden fazla uçak, Maduro rejimine bilinmeyen destek aktardığını" ve bu desteğin, "İran'ın Ortadoğu'daki silahlarını ve savaşçılarını taşımak için kullandığı aynı terörist havayolu şirketi" olduğunu vurguladı. Geçen hafta, bir Venezuela yetkilisi, ülkenin İran uçakları aracılığıyla, benzin üretmek için gerekli olan Cardon rafinerisinde katalitik kırma ünitesini başlatmasına yardımcı olacak malzemelerin getirildiğini bildirmişti.¹²⁹

Umman, yürürlüğe giren OPEC+ üretim kesintilerine uymak için Ekim 2018'deki 883.000 b/d temel seviyelerinden, %23 oranında en büyük altı üretim bloğundan petrol üretimini azaltacak. Umman, Basra Körfezi'nde OPEC üyesi olmayan en büyük üreticisi olmasına rağmen, OPEC+ ittifakının bir üyesi olması dolayısıyla bu kesintileri gerçekleştiriyor. Umman iki ay boyunca 201,000 b/d keserek, 682,000 b/d üretim kotasına geliyor. OPEC + anlaşması yapılmadan önce, Umman'ın bütçesi Mayıs ayında 964,000 b/d ve Haziran'da 965,000 b/d toplam üretim öngörüyordu. Bu yıl bütçelerini dengelemek için varil başına 85,90 dolarlık başa baş bir mali fiyatı öngörmüştü.¹³⁰

ABD'li ham petrol alıcıları, navlun maliyetlerindeki sıçramadan sonra en az yedi VLCC ile taşınan Suudi Arabistan ham petrolünün teslim alınmasını iptal ettiler. Bu hareket, bazı alıcıların bu aydaki fiyatlardaki düşüğe rağmen ekstra petrol almak için acele etmediklerini gösterdi. Suudi devlet petrol şirketi ARAMCO bu durum hakkında bir açıklama yapmadı. Suudi Arabistan'ın tüm destinasyonlara ihracatının Mayıs ayında artması bekleniyor. Bunlara ek olarak, OPEC'in en büyük ikinci üreticisi olan Irak, müşterilere navlun maliyetlerindeki artışı telafi edemediğini de bildirdi.¹³¹

ABD Dış İşlerinden yapılan bir açıklamada, Irak'ın İran üzerinden ithalat ettiği elektriğin devam etmesini sağlayan feragat için yeniden yeşil ışık yaktı. Washington, Bağdat'ın, güç şebekesi için 90 ya da 120 günlük dönemler için önemli İran enerji kaynaklarını kullanma muafiyetini defalarca genişletmişti. Ancak, ABD, OPEC'in en büyük ikinci üreticisi olan petrol

zengini Irak'ın, İran'dan doğal gaz ve elektrik ithal etmekten muaf tutulmasının bir koşulu olarak enerjinin kendi kendine yeterliliğe doğru ilerlemesinde ısrar etti.¹³²

Kürdistan Bölgesi ve Irak merkez hükümeti petrol üretimini azaltmayı kabul etti. Kürdistan Bölgesi'nin Bağdat hükümeti ile bir anlaşmaya yaparak, 103,000 varil azalması, merkezi hükümetin Kürdistan Bölgesi'nin petroldeki payı olan 250,000 varilden düşürmeyi planlamaktadır. Ancak bu çözüm önerisi için henüz resmi bir açıklama yapılmadı.¹³³

Gazprom'dan yapılan açıklamada, şirketin 2019'da Batı Avrupa'ya doğal gaz ihracatının 2018'e göre yüzde 9 azalarak 147,4 milyar metreküpe düştüğü belirtildi. **Türkiye'den yapılan ithalatın ise bir önceki yıla kıyasla yüzde 35'lik düşüşle 15,51 milyar metreküp doğal gaz ihraç edildiği kaydedildi.** Gazprom, Türkiye'ye 2017'de 29 milyar metreküp doğal gaz ihraç ederken, 2018'de bu rakam yaklaşık 24 milyar metreküp olarak gerçekleşmişti. Türkiye'nin sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) ithalatı geçen yıl bir önceki yıla göre 1,1 milyon ton artarak 9,4 milyon tona yükseldi. Türkiye geçen yıl en çok LNG ithalatını 4,3 milyon tonla Cezayir'den gerçekleştirdi. Cezayir'i 1,8'er milyon tonla Katar ve Nijerya, 700 bin tonla ABD izledi. Mısır ile Trinidad ve Tobago'dan 300'er bin ton, Norveç ve Rusya'dan ise 100'er bin ton ithalat yapıldı. Böylece, geçen yıl ithal edilen LNG miktarı bir önceki yıla göre 1,1 milyon ton yükselişle 9,4 milyon tona ulaştı.¹³⁴

Teksaş Eyaletinin petrol ve doğal gaz üretimini düzenleyen Teksaş Demiryolu Komisyonu'nu üretim kesintilerini dikkate alması planlanıyor. Federal hükümet petrol üretimini %20 oranında azaltmayı teklif ediyor. Oranlama olarak bilinen eyalet çapındaki kısıtlama, diğer devletler çıktılarını azaltmayı durdurana kadar veya petrol talebi virüs bulaşmadan önceki seviyesine yani yaklaşık %85'e ulaşana kadar uygulanması planlanıyor.¹³⁵

Abu Dhabi Power Corporation (ADPower) bugün dünyanın en düşük güneş enerjisi tarifesini açıkladı. Dünyanın güneş PV enerjisi için en uygun maliyetli tarifesini 1.35 cents / kWh seviyesinde gerçekleştirecek. Al Dhafra Solar PV projesi BAE genelinde elektrikle yaklaşık 160,000 haneye enerji sağlama kapasitesine sahip olacak. Nisan 2019'da ticari faaliyete başlayan yaklaşık 1,2 GW'luk Noor Abu Dhabi güneş santralının dünyanın en büyük operasyonel güneş PV santralleri arasındadır. Al Dhafra Solar PV projesi faaliyete geçtiğinde Abu Dabi'nin toplam güneş enerjisi üretim kapasitesini yaklaşık 3,2 GW'a çıkaracak. Bu, Emirlik'in CO2 emisyonlarını yılda 3,6 milyon metrik tondan fazla azaltacak-720,000 otomobilin yoldan çıkarılmasına eşit- verimliliği artıracak ve sürdürülebilirliği artıracak ve BAE genelinde talep artışını karşılayacak.¹³⁶

Dünya Bankası, Filistin elektrik kurumlarının operasyonel ve finansal performansını iyileştirmek ve enerji kaynaklarını çeşitlendirmek için Enerji Sektöründe Performans, Altyapı ve Güvenilirlikte Sürdürülebilirliğin Geliştirilmesi (ASPIRE) programının bir parçası olarak 14

milyon ABD doları tutarında bir hibeyi onayladı. Batı Şeria'daki güç talebi arzı hızla geçiyor ve Gazze zaten elektrik arzı ile ciddi zorluklarla karşı karşıyadır. Bölgede yeni olan bu çok aşamalı programatik yaklaşım, sektörün dönüşümü sağlarken daha istikrarlı enerji kaynakları sağlamak için Dünya Bankası, Filistin otoritesi ve bağışçı ortaklar arasında bir iş birliği modeli olarak faaliyet gösterecek.¹³⁷

Rusya'nın, İran İslam Cumhuriyeti büyükelçiliğinin çarşamba günü Twitter'da yaptığı açıklamada, İran'daki Bushehr nükleer santraline (NPP) nükleer yakıt gönderildiğini ve İran Atom Enerjisi Örgütü, Rosatom (Rus nükleer şirketi) ve Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın çabaları sayesinde gerçekleşen bu ikmalin reaktörün daha fazla çalışması için gerekli bir durum olduğunu bildirildi. Bushehr nükleer santrali Rusya tarafından İran'da inşa edildi. Rosatom, toplam kapasitesi 2,100 MW olan NPP'nin ikinci aşaması (ikinci ve üçüncü güç üniteleri) için inşaat projesini uygulamaktadır.¹³⁸

Çarşamba günü Belarus Devlet Petrokimya Endüstrisi (Belnaftachim), Belarus'un ilk ham petrol sevkiyatını Suudi Arabistan'dan satın aldığı bildirildi. Bir tanker tarafından Litvanya'nın Klaipeda limanına 11 Mayıs'ta teslim edilecek ve daha sonra demiryolu ile Belarus'a taşınacak olan Suudi Aramco'dan 80.000 ton Arap Hafif ham petrol satın alındığı bildirildi. Belarus, Nisan ayında yaklaşık iki milyon ton petrol satın aldı. Miktarın yaklaşık yüzde 75'i, ülkeye boru hattı ve demiryolu ile teslim edilen Rus ham petrolüydü.¹³⁹

Kovid-19 pandemisi, küresel petrol talebini ciddi anlamda azaltmaktadır. ABD'de petrol depoları hızla doluyor, üreticileri ülkede üretimi kapatmaya ve kıyılarında büyük bir tanker tıkanıklığı yaratmaya zorluyor. 14 VLCC de dahil olmak üzere ve toplam 43 milyon varil taşıyan 28 petrol tankerinin 24 Nisan ve 24 Mayıs tarihleri arasında ABD kıyılarına varacağı tahmin ediliyor. Petrol yüklene Suudi filosu, şu anda ABD limanlarında boşaltmayı bekleyen 76 tankerden oluşan mevcut bir tıkanıklığa katılacak. Bu tankerlerin çoğu, 34 tanker yaklaşık 25 milyon varil ham petrolü boşaltmak için sırada beklediği Batı Sahili'nde. Buna ek olarak, benzer bir yük taşıyan yaklaşık 31 tanker, ABD Körfez Kıyısında bir boşluğun oluşmasını bekliyor. Tüm Suudi tankerleri boşaltırsa, taşıdıkları ham petrol Mayıs ayı boyunca neredeyse tüm üretim düşüşlerini Mart seviyelerine göre dengeleyecek ve mevcut yüksek depolama doluluk oranlarını etkili bir şekilde koruyacaktır.¹⁴⁰

Irak Petrol bakanlığından yapılan açıklamaya göre, Irak'ın Nisan ayı için toplam petrol ihracatı günde ortalama 3.438 milyon varil (bpd) ve petrol geliri 1,42 milyar dolar seviyesinde gerçekleşti. Nisan ayında petrol varil başına ortalama fiyat 13,8 dolar idi.¹⁴¹

ABD, Suriye'de Fırat Nehri'nin doğusundaki petrol sahalarını güvence altına almak için SDG ismini kullanan terör örgütü YPG/PKK saflarındaki Arap unsurlardan özel bir birlik kuruyor. ABD, Suriye'de SDG ismini kullanan terör örgütü YPG/PKK işgali altındaki petrol sahalarında

varlığını güçlendirmek için çalışmalarına hız verdi. Fırat Nehri'nin doğusunda bulunan petrol sahalarının güvenliğini sağlayacak birlik, Deyrizor'da Fırat Nehri hattında konuşlu İran destekli yabancı terörist gruplarla olası çatışmalarda yer alacak. Bine yakın silahlı adamdan oluşması beklenen birlik doğrudan Amerikan güçlerine bağlı olacak.¹⁴²

KAYNAKÇA

- ¹ <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/un-chief-strongly-condemns-bomb-attack-in-syrias-afrin/1823641>
- ² <https://news.un.org/en/story/2020/04/1062862>
- ³ <https://www.dailysabah.com/politics/un-praises-turkey-for-helping-northwest-syria-in-covid-19-fight/news>
- ⁴ <https://www.timesofisrael.com/syria-fires-anti-aircraft-missiles-after-reported-israeli-strikes-near-damascus/>
- ⁵ <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/daesh-assad-regime-elements-clash-in-syria/1823803>
- ⁶ <https://www.middleeastmonitor.com/20200501-israeli-helicopters-strike-targets-in-southern-syria/>
- ⁷ <https://en.radiofarda.com/a/iran-shipping-large-quantity-of-crude-oil-to-syria/30581600.html>
- ⁸ <https://www.almasdarnews.com/article/show-of-force-russian-military-blocks-us-convoy-in-northeast-syria/>
- ⁹ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/-abd-suriyedeki-petrol-sahalarinda-araplardan-birlik-kuruyor-/1822576>
- ¹⁰ <https://www.nerinaazad.org/tr/news/kurdistan/rojava/rojavada-ilk-koronavirus-vakalari-goruldu>
- ¹¹ <https://www.nerinaazad.org/tr/news/kurdistan/rojava/abdden-rojavaya-saglik-yardimi>
- ¹² <https://syrianobserver.com/EN/news/57684/turkish-forces-block-hayat-tahrir-al-sham-regime-crossing-in-rural-aleppo.html>
- ¹³ <https://www.dailysabah.com/politics/turkish-russian-forces-conduct-7th-joint-patrol-in-syrias-idlib/news>
- ¹⁴ <https://twitter.com/tcsavunma/status/1255154543823904768>
- ¹⁵ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tel-aviv-de-sosyal-mesafeli-netanyahu-karsiti-gosteri-/1826974>

- 16 <https://www.trthaber.com/haber/dunya/israil-yuksek-mahkemesi-netanyahunun-basbakanligina-yapilan-istirazi-gorustu-481335.html>
- 17 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uluslararasi-ceza-mahkemesi-bassavcisindan-filistin-devlettir-talebi/1825820>
- 18 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-filistin-ozel-raportorunden-israilin-bati-seriayi-ilhak-planina-tepki/1825817>
- 19 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/avrupa-ulkelerinin-tel-aviv-buyukelcilerinden-israil-in-bati-seria-yi-ilhak-planina-tepki/1825075>
- 20 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/filistin-disisleri-bakani-israilin-bati-seriayi-ilhaki-iki-devletli-cozumu-sonlandirir/1824843>
- 21 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/arap-birligi-israilin-bati-seriayi-ilhak-girisimi-savas-sucudur/1824836>
- 22 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ihvandan-israilin-bati-seriayi-ilhak-planina-karsi-3-asamali-teklif/1822224>
- 23 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-istihbaratindan-mescid-i-aksa-imam-hatibi-seyh-sabri-ye-tehdit/1820229>
- 24 <https://www.timesofisrael.com/>
- 25 <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/turkiyenin-filistin-e-gonderdigi-tibbi-malzeme-tel-aviv-e-ulasti-/1824903>
- 26 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-diyamet-vakfindan-gazgede-yoksul-ailelere-gida-yardimi/1823432>
- 27 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tikadan-gazdedeki-5-binden-fazla-ihyac-sahibi-aileye-ramazan-yardimi/1824422>
- 28 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suudi-arabistan-televizyonu-israille-normallesme-elistirileri-alan-dizileri-yayindan-kaldirmayacak/1827291>
- 29 Erişilebilir: <https://twitter.com/MAKadhimi/status/1255486066171281411>
- 30 Erişilebilir: <https://twitter.com/Abufellah/status/1255531481210015744>
- 31 “Pompeo Says Iraqi Leaders Must Drop Sectarian Quota To Help Form New Government”. *Reuters*, 29 Nisan 2020. <https://www.reuters.com/article/us-iraq-security-usa-pompeo/pompeo-says-iraqi-leaders-must-drop-sectarian-quota-to-help-form-new-government-idUSKBN22B283>.

- 32 "Irak'taki Gösterilerde 7 Kişi Yaralandı". *Anadolu Ajansı*, 27 Nisan 2020.
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/iraktaki-gosterilerde-7-kisi-yaralandi-/1819618>.
- 33 "DEAŞ, Kerkük İstihbarat Dairesi'ne İntihar Saldırısı Düzenledi". *Anadolu Ajansı*, 28 Nisan 2020. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/deas-kerkuk-istihbarat-dairesine-intihar-saldirisi-duzenledi/1821183>.
- 34 "IS Attack Kills 10 Iraqi Fighters North Of Baghdad". *Barron's*, 2 Mayıs 2020.
<https://www.barrons.com/news/is-attack-kills-10-iraqi-fighters-north-of-baghdad-01588416908?redirect=amp#click=https://t.co/IKP4o6F4fT>.
- 35 "DAİŞ Polis Merkezine Saldırdı". *Kurdistan24*, 3 Mayıs 2020.
<https://www.kurdistan24.net/tr/news/cdfdcc2-1801-41e9-bcee-8ead31c36f8f>.
- 36 "ISIS Attacks Kill 70 In Disputed Territories Since January: Kurdish Official", *Rudaw*, 2 Mayıs 2020. <https://www.rudaw.net/english/kurdistan/020520201>.
- 37 "Irak Askeri Heyeti Peşmerge İle Anlaşma İçin Erbil'e Gelecek". *Kurdistan24*, 28 Nisan 2020. <https://www.kurdistan24.net/tr/news/a62856a9-fcac-420f-8ac9-67bd7093f71d>.
- 38 Erişilebilir: <https://twitter.com/daniasadi/status/1255366071361712130>
- 39 "Iraq's Oil Revenues Fall For Second Consecutive Month". *Rudaw*, 2 Mayıs 2020.
<https://www.rudaw.net/english/business/01052020>.
- 40 "U.S. Renews Waiver For Iraq To Import Iranian Electricity, Shortens Time". *Reuters*, 26 Nisan 2020. <https://www.reuters.com/article/us-iraq-energy-iran-usa/u-s-renews-waiver-for-iraq-to-import-iranian-electricity-shortens-time-idUSKCN2280QN>.
- 41 "Baghdad Orders Halt To KRG Budget Transfer". *Iraq Oil Report*, 27 Nisan 2020.
<https://www.iraqoilreport.com/news/baghdad-orders-halt-to-krb-budget-transfer-42686/>.
- 42 "Kürdistan Bölgesi Heyetinden Bağdat'ta Önemli Temaslar". *Kurdistan24*, 29 Nisan 2020.
<https://www.kurdistan24.net/tr/news/8ec84d97-4d09-4e85-abb3-3c35dc5525a2>.
- 43 Erişilebilir: <https://twitter.com/Abufellah/status/1256618518306533376>
- 44 <https://twitter.com/Ersatsalihi/status/1256695272404631552?s=20>
- 45 https://twitter.com/aydn_maruf/status/1256898064608100355?s=20
- 46 <https://www.almirbad.com/detail/50410>

- 47 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/deas-kerkuk-istihbarat-dairesine-intihar-saldirisi-duzenledi/1821183>
- 48 <https://twitter.com/Ersatsalihi/status/1255145180690182144>
- 49 https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1073933096311394&id=523275694710473
- 50 <https://www.aljazeera.com/news/2020/05/isil-attack-kills-hashd-al-shaabi-forces-iraq-reports-200502021705978.html>
- 51 <https://twitter.com/SecMedCell/status/1256690726433325059?s=20>
- 52 <https://www.tbajansi.com/kerkukte-7-yeni-koronavirus-vakasi/>
- 53 <https://www.tbajansi.com/kerkukte-7-mayisa-kadar-kapsamli-sokaga-cikma-yasagi/>
- 54 <https://politicmedia.net/detailnewspo.aspx?jimare=9566&cor=1&related=2>
- 55 <https://aawsat.com/turkish/home/article/2262526/ikby%E2%80%99de-iki-kentten-%C3%B6zerklik-talebi>
- 56 <https://www.esta.krd/news.aspx?id=2944&mapid=1&fbclid=IwAR3qW6l-DMtXUH5eSPogA1CoBVlrL8FhiQ-wK1YomcJu9nQQ5Hz210dTuLI>
- 57 <https://www.kurdistan24.net/so/news/3157fed2-44af-4bdf-989b-4593a4f565b5?fbclid=IwAR1BcU66m1t3UHtfWeCoH8H-ruYDZZuQPcBRGSDZiTv3t2pJavKOjovDpXU>
- 58 https://www.peyserpress.com/detail/5242?fbclid=IwAR1phJy8_lzdRqujJjL-LM1dnQ2aB9p4m198MtJBEGhnVxL49OzGf-z6JHI
- 59 <https://politicmedia.net/detailnewspo.aspx?jimare=9541&cor=1&related=2&fbclid=IwAR1KdmFV5TlmviwqPVf5mibLyPZ0kv6AYgfSagcRAf3vPvslcfcAwZBrm0E>
- 60 https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/2904202018?fbclid=IwAR3yu4ZydFsAl8kYnRkq9Z_jlSyOKQq1BQgS76ReQrW3QC-1wKqydJpPED8
- 61 https://www.dengiamerika.com/a/5395424.html?fbclid=IwAR2soYWjC_6TAFfGf6pbWmG1HiYAT6jvIX19oAqhCbJnxflvPQl6pS0jcbg
- 62 <https://www.nasnews.com/corona/>
- 63 https://www.esta.krd/news.aspx?id=2906&mapid=1&fbclid=IwAR2cozEfgat7A4bC9aya4loxDinqeVMFKJdlTNXn0JU6AQwJCaub__Ww36A

- ⁶⁴ <https://www.kurdistan24.net/so/news/92d66c5c-14cd-43f9-b54c-78232d2d897e>
- ⁶⁵ <https://www.middleeastmonitor.com/20200427-saudi-arabia-china-sign-265-3m-deal-to-enhance-covid-19-testing-capacity/>
- ⁶⁶ <https://www.hrw.org/news/2020/04/29/saudi-arabia-partial-criminal-justice-revisions>
- ⁶⁷ <https://www.middleeastmonitor.com/20200427-ramadan-show-is-another-saudi-attempt-to-normalise-relations-with-israel/>
- ⁶⁸ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-29/saudi-tv-series-sparks-rare-ramadan-debate-on-ties-with-israel>
- ⁶⁹ <https://www.yenihaberden.com/filistinli-gruplar-israile-normallesmeyi-tesvik-eden-arap-dizilerine-tepki-gosterd-1522844h.htm>
- ⁷⁰ <https://www.reuters.com/article/us-global-oil-trump-saudi-specialreport/special-report-trump-told-saudi-cut-oil-supply-or-lose-u-s-military-support-sources-idUSKBN22C1V4>
- ⁷¹ <https://tr.euronews.com/2020/04/30/ankara-dan-turkiye-nin-libya-ya-mudahalesini-reddediyoruz-diyen-bae-ye-tepki-hadini-bil>
- ⁷² <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bae-sudanlilari-is-vaadiyle-kandirarak-libyaya-gonderiyor/1825992>
- ⁷³ <https://reliefweb.int/report/algeria/state-qatar-continues-send-urgent-medical-assistance-support-efforts-combat-outbreak>
- ⁷⁴ <https://www.thepeninsulaqatar.com/article/03/05/2020/Qatari-medical-aid-arrives-in-Tunisia>
- ⁷⁵ <https://www.aa.com.tr/en/africa/qatar-sends-virus-aid-to-iran-algeria/1822329>
- ⁷⁶ <https://www.gulf-times.com/story/662170/Qatar-to-start-giving-cash-aid-to-100-000-Gaza-fam>
- ⁷⁷ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/katardan-hafterin-libyada-tek-terafli-devlet-baskanligi-ilanina-tepki/1823481>
- ⁷⁸ <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2890806&Language=en>
- ⁷⁹ <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2890917&Language=en>
- ⁸⁰ <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2890432&Language=en>

- ⁸¹ <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2890749&Language=en>
- ⁸² <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2890460&Language=en>
- ⁸³ <https://omannews.gov.om/NewsDescription/ArtMID/392/ArticleID/12481/85-More-Catch-COVID-19-Health-Ministry>
- ⁸⁴ <https://omannews.gov.om/NewsDescription/ArtMID/392/ArticleID/12453/36-More-Catch-COVID-19-Health-Ministry>
- ⁸⁵ <https://omannews.gov.om/NewsDescription/ArtMID/392/ArticleID/12467/New-Covid-19-related-Death-Case-Announced>
- ⁸⁶ <https://gulfnews.com/world/gulf/oman/oman-ends-covid-19-control-checkpoints-1.1588146101778>
- ⁸⁷ <https://gulfnews.com/world/gulf/oman/covid-19-oman-starts-easing-coronavirus-business-closures-1.1588091685024>
- ⁸⁸ <https://timesofoman.com/article/3014358/oman/government/replace-expats-with-omanis-in-government-companies-ministry-of-finance>
- ⁸⁹ John Hopkins University Coronavirüs Resource Center,
<https://coronavirus.jhu.edu/map.html>
- ⁹⁰ Bahrain News Agency (BNA), “276 Bahrainis evacuated from Jordan”, 02/04/2020,
<https://www.bna.bh/en/276BahrainisevacuatedfromJordan.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDuCNJZWzvt8opB2Hz%2fE4lq8%3d>
- ⁹¹ BNA, “Bahrain embassy repatriates 301 citizens from U.S., Canada”, 30/04/2020,
<https://www.bna.bh/en/Bahrainembassyrepatriates301citizensfromU.S.Canada.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDo5ibTxD%2fAYp9DBY1COGnhY%3d>
- ⁹² BNA, “The National Taskforce for Combating the Coronavirus (COVID-19) highlights measures and developments”, 28/04/2020,
<https://www.bna.bh/en/TheNationalTaskforceforCombatingtheCoronavirusCOVID19highlightsmeasuresanddevelopments.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDmSwbiciWcRr%2fwCM0Lx8Rmg%3d>
- ⁹³ BNA, “Foreign Minister receives phone call from Saudi counterpart”, 26/04/2020,
<https://www.bna.bh/en/ForeignMinisterreceivesphonecallfromSaudicounterpart.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDs4a97jF6uG8SX10zwmFuGk%3d>

- ⁹⁴ BNA, “Bahrain backs Coalition’s call on Yemen”, 27/04/2020, <https://www.bna.bh/en/BahrainbacksCoalitionscallonYemen.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDrJqX8h902sMJoEtB0tQWRs%3d>
- ⁹⁵ BNA, “Foreign Minister participates in Arab League’s extraordinary ministerial-level session”, 30/04/2020, <https://www.bna.bh/en/ForeignMinisterparticipatesinArabLeagueextraordinaryministeriallevelsession.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDslzTCFnCM8BCgs0f2Gw5dU%3d>
- ⁹⁶ BNA, “Bahrain condemns terrorist attack; voices support to Egypt”, 01/05/2020, <https://www.bna.bh/en/BahraincondemnsterroristattackvoicessupporttoEgypt.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDkAzsyaHvie1awJ%2f4fcUDdg%3d>
- ⁹⁷ BNA, “Parliamentary committee welcomes Germany’s designation of Hezbollah as terrorist organisation”, 01/05/2020, <https://www.bna.bh/en/ParliamentarycommitteewelcomesGermanysdesignationofHezbollahterroristorganisation.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDjDk3osPy6PN04eFIP4opGI%3d>
- ⁹⁸ John Hopkins University Coronavirus Resource Center, <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>
- ⁹⁹ Anadolu Agency (AA), “Yemen’s STC closes 3 hospitals amid coronavirus”, 03/05/2020, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/yemen-s-stc-closes-3-hospitals-amid-coronavirus/1827047>
- ¹⁰⁰ Southern Transitional Council, 30/04/2020, <https://en.stcaden.com/news/9153>
- ¹⁰¹ Anadolu Agency, “Turkish NGO distributes aid in Yemen”, 30/04/2020, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/turkish-ngo-distributes-aid-in-yemen/1824944>
- ¹⁰² Al Jazeera, “UN warns of new humanitarian crisis as COVID-19 looms over Yemen”, 28/04/2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/04/warns-humanitarian-crisis-covid-19-looms-yemen-200428171709969.html>
- ¹⁰³ Al Jazeera, “Yemen southern provinces reject separatists’ claim to self-rule”, 26/04/2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/04/yemen-southern-provinces-reject-separatists-claim-rule-200426160607212.html>
- ¹⁰⁴ Gulf News, “UAE against unilateral changes to situation in Yemen”, 27/04/2020, <https://gulfnews.com/world/gulf/yemen/uae-against-unilateral-changes-to-situation-in-yemen-1.71193677>

- ¹⁰⁵ Al Jazeera, "Saudi-led coalition rejects south Yemen self-rule declaration", 27/04/2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/04/saudi-led-coalition-rejects-south-yemen-rule-declaration-200427043713616.html>
- ¹⁰⁶ AA, "Yemeni gov't, South Transition Council sign agreement", 02/05/2020, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/yemeni-govt-south-transition-council-sign-agreement/1826172>
- ¹⁰⁷ http://www.xinhuanet.com/english/2020-05/04/c_139028262.htm
- ¹⁰⁸ <https://mondafrique.com/la-guerre-mediatique-entre-rabat-et-ryad/>
- ¹⁰⁹ <https://www.morocoworldnews.com/2020/04/300943/thousands-of-moroccans-sign-petition-against-bill-on-social-network-use/>
- ¹¹⁰ <https://www.morocoworldnews.com/2020/04/301193/eu-moroccos-reaction-to-covid-19-quick-and-effective/>
- ¹¹¹ <https://northafricapost.com/40553-covid-19-usa-provides-5-7-million-aid-to-morocco.html>
- ¹¹² <https://communalnews.com/algeria-confirms-141-new-cases-of-covid-19/>
- ¹¹³ <http://www.dzairworld.com/economie-abdelmadjid-tebboune-privilege-lemprunt-aupres-des-algeriens/>
- ¹¹⁴ <https://finance.yahoo.com/news/algerian-defense-market-outlook-2021-082700522.html>
- ¹¹⁵ <https://www.aljazeera.com/news/2020/05/iconic-algerian-singer-berber-idol-idir-dies-70-200503141909813.html>
- ¹¹⁶ http://www.china.org.cn/world/Off_the_Wire/2020-05/03/content_76002259.htm
- ¹¹⁷ <https://www.tap.info.tn/en/Portal-Politics/12631164-health-situation-in>
- ¹¹⁸ <https://www.tap.info.tn/en/Portal-Politics/12633603-children-under-15>
- ¹¹⁹ <https://arabi21.com/story/1266936/النهضة-تحذر-من-حملات-مشبوهة-تدعو-للفوضى-بتونس>
- ¹²⁰ <https://www.tap.info.tn/en/Portal-Politics/12633643-media-benefit-of>
- ¹²¹ <https://tr.sputniknews.com/rusya/202004281041927011-lavrov-hafterin-libya-yonetimine-el-koydugu-aciklamasini-onaylamiyoruz/>

- 122 <https://libya.liveuamap.com/en/2020/28-april-two-gna-uav-strikes-targeted-trucks-in-nessma-southwest>
- 123 <https://twitter.com/readandrisely/status/1256600955514245121/photo/1>
- 124 <https://www.libyaobserver.ly/inbrief/sarraj-erdogan-discuss-phone-developments-libya>
- 125 <https://tr.euronews.com/2020/04/30/ankara-dan-turkiye-nin-libya-ya-mudahalesini-reddediyoruz-diyen-bae-ye-tepki-hadini-bil>
- 126 <https://www.jpost.com/breaking-news/islamic-state-claims-responsibility-for-egypts-sinai-attack-626594>
- 127 <https://sis.gov.eg/Story/145853/Egypt-rejects-tolerance-with-Turkey-supported-terrorists-in-Libya?lang=en-us>
- 128 <https://egyptoil-gas.com/news/libyas-oil-production-down-to-95000-bpd/>
- 129 <https://www.reuters.com/article/us-usa-venezuela-iran-airline/pompeo-urges-end-to-overflight-rights-for-iran-airline-flying-to-venezuela-idUSKBN22B20I>
- 130 <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/oil/042720-oman-reveals-oil-production-cut-plans-under-opecc-deal>
- 131 <https://www.reuters.com/article/us-saudi-oil/saudi-crude-buyers-cancel-at-least-seven-supertankers-after-freight-hike-sources-idUSKBN22B2CE>
- 132 <https://www.reuters.com/article/iraq-energy-iran-usa/us-renews-waiver-for-iraq-to-import-iranian-electricity-shortens-time-idUSL2N2CE06T>
- 133 <https://en.mehrnews.com/news/158062/Fall-in-oil-price-put-Kurdistan-Region-s-economy-at-serious-risk>
- 134 <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiyenin-Ing-ithalati-2019da-1-1-milyon-ton-artti/1824046>
- 135 https://ieefa.org/texas-regulators-float-plan-to-cut-states-oil-production/?utm_source=Daily+IEEFA+Newsletter&utm_campaign=3034b9393a-IEEFA_DailyDigest&utm_medium=email&utm_term=0_e793f87bcc-3034b9393a-128724813
- 136 <https://www.forbes.com/sites/dominicdudley/2020/04/28/abu-dhabi-cheapest-solar-power/>
- 137 <http://english.pnn.ps/2020/04/28/a-us-63-million-grant-for-the-first-phase-of-a-new-program-for-advancing-sustainability-in-palestinian-energy-sector/>

¹³⁸ <https://tass.com/world/1151679>

¹³⁹ <https://www.reuters.com/article/belarus-oil-russia-saudi/belarus-buys-first-oil-from-saudi-arabia-refiner-belneftekhim-idUSL5N2CH46R>

¹⁴⁰ <https://www.rystadenergy.com/newsevents/news/press-releases/saudi-tanker-armada-set-to-join-us-congestion-and-strain-oil-storage-with-43-million-barrel-load/>

¹⁴¹ <https://www.reuters.com/article/us-iraq-oil-idUSKBN22D5SD>

¹⁴² <http://www.turkmenelihaber.net/ortadogu/item/16329-abd-suriye-deki-petrol-sahalarinda-araplardan-birlik-kuruyor.html>